

ELS PATIS DE LES ESCOLES

Patis que també eduquen

Hi ha un fenomen emergent d'escoles que es comencen a plantejar els patis com a espais educatius

RAQUEL FONT - 03/09/2016

Hi ha escoles que van d'excursió al bosc o a la muntanya per poder observar els canvis que es produeixen en el paisatge en les diferents estacions de l'any. D'altres visiten museus per fer-hi tallers per treballar algun aspecte del currículum de medi natural. "Moltes d'aquestes activitats, però, les podrien fer al pati de la seva escola -observa Carme Cols- mirant com va canviant la vegetació, les olors, els colors, quins ocells hi ha, la posició del sol...", si no fos perquè en molts patis imperen les pistes esportives de ciment plenes de nanos jugant a futbol i els sorral·ls de sauló que amb quatre dies queden impracticables.

La Carme i el Pitu Fernández, la seva parella, són dos mestres jubilats que fa més de 10 anys que investiguen sobre les possibilitats educatives dels espais exteriors de les escoles. Actualment dediquen bona part del seu temps a acompanyar i assessorar centres que s'han proposat transformar el seu pati. Ho fan de manera voluntària, només demanen no haver-se de fer càrrec dels desplaçaments i poder compartir tota la informació a través del seu blog El nou safareig. Tenen tanta demanda que només aquest any han participat en un centenar de projectes, dins i fora de Catalunya.

UN FENOMEN EMERGENT

Tradicionalment, i en general, la institució escolar ha considerat que s'educa a l'interior i l'espai exterior només ha sigut utilitzat per a l'esbarjo, fins al punt que en la formació universitària inicial dels mestres encara no s'aborda aquesta qüestió. Però això, constata Pitu Fernández, està canviant. Hi ha un fenomen emergent d'escoles que es comencen a plantejar els patis com a espais educatius. "Si hi ha un espai exterior saludable, amb ombra, racons i espais per fer petites o grans reunions, moltes de les activitats que es fan a dins es poden arribar a fer a fora", assegura el Pitu. I això és precisament el que ha passat a l'escola pública Colònia Güell de Santa Coloma de Cervelló, on la transformació de l'exterior ha acabat generant canvis també en el projecte pedagògic.

Segons Assumpta Calvís, mestra del centre i una de les promotores del projecte, en 4 anys que porten de procés hi ha hagut un canvi radical. D'una banda, les classes ja s'han començat a fer a fora, que era un dels objectius de la transformació del pati, però, a més, progressivament han anat abandonant els llibres de text per poder-se centrar més en els interessos reals dels nens. De fet, aquest curs ja treballaran totalment per projectes i gràcies a la bassa que han construït al pati i a l'hort podran potenciar encara més les ciències experimentals com a eix principal dels aprenentatges.

EL PROCÉS

Quan arriben a una escola, abans de posar-se a treballar, el Pitu i la Carme demanen poder observar com es comporten els nanos mentre són al pati: les dinàmiques de joc, com interactuen, detectar les seves necessitats... I és que, en general, ens explica Assumpta Calvís, els patis no solen estar pensats per a les necessitats dels nens: "Si s'enfilen a les tanques, normalment és perquè no tenen més llocs per enfilar-se, tot i que és una necessitat vital".

Després de la fase d'observació arriba la fase de somni, en la qual tothom ha de poder participar, tant mestres com pares i, especialment, els alumnes. Es tracta de valorar el pati que tenen i expressar com els agradaria que fos. A la Colònia Güell partien de tres premisses: totes les propostes eren vàlides, encara que no totes fossin realitzables; la transformació havia de costar el mínim possible de diners, i l'havien de poder realitzar els mateixos membres de la comunitat.

Hi va haver moltes coincidències entre els desitjos dels adults i dels infants. Trobaven a faltar molts elements per enfilar-se, llocs per amagar-se, cuinetes, espais per seure i parlar, punts d'aigua tant per jugar com per beure i espais per a jocs que no fossin de pilota com el futbol, que amb el nou pati "no ha desaparegut però ha perdut adeptes perquè tenen més alternatives de joc". A més, Calvís assegura que el fet de poder triar entre propostes tan diversificades genera menys conflictes al pati. Per a l'escola pública Colònia Güell de Santa Coloma de Cervelló, la transformació del pati ha sigut una doble oportunitat. A més de millorar el projecte pedagògic, els ha permès trobar implicació i participació en la presa de decisions per part de les famílies.

POTENCIAR LA NATURA

L'escola bressol municipal Els Belluguets de Palafrugell és un altre dels centres que el Pitu i la Carme han assessorat. Núria Déu n'és la directora i explica que tenien clar que volien "convertir el pati en un jardí" perquè, a més d'explorar les possibilitats educatives del pati, el canvi de mentalitat que proposen el Pitu i la Carme implica també "potenciar la natura". Pensen que en espais naturals els nanos tenen un joc més variat, més imaginatiu i creatiu, i que, a més, es fomenta el desenvolupament de les habilitats cooperatives.

A Els Belluguets el procés va començar quan l'escola va obrir portes el setembre del 2004 amb la complicitat de l'ajuntament de la població i de la cooperativa Suara, que gestiona el centre. I actualment es pot dir que la vida de l'escola és a l'exterior. "L'exterior ens aporta moltes coses", assegura la directora. Fins i tot a l'hivern passen moltes hores al pati perquè tot el material està preparat per sortir. A més, el pati d'Els Belluguets està ple de desnivells per donar autonomia al moviment de l'infant i per afavorir-ne la psicomotricitat. També tenen un espai d'aigua i un sorral.

En definitiva, creuen el Pitu i la Carme, "no es tracta que el pati sigui un espai maco sinó funcional, i que doni tranquil·litat i benestar. L'estètica ja te la dóna la mateixa natura".

Com millorar els patis de les escoles?

Per començar

Fins a aquest estiu el departament d'Ensenyament de la Generalitat no ha inclòs un capítol sobre el tema, en una publicació adreçada als professionals que inclou orientacions pedagògiques en l'etapa educativa de 3 a 6 anys. En aquest text, que han elaborat Carme Cols i Pitu Fernàndez, s'exposa la importància de repensar els espais exteriors i d'acostar la natura al dia a dia dels infants. Hi ha petits canvis que ja marquen grans diferències. Segons el Pitu i la Carme, és força habitual que a les escoles surtin tots els nanos alhora al pati, i massifiquin així l'exterior. Hi ha casos en què, a més, els separen per edats amb tanques i es perd la interacció entre ells. També és comú que als patis hi hagi arbres malalts o que la canalla no tingui ni un banc per asseure's a esmorzar. Com aclareix la Carme, cal tenir present que "transformar requereix temps i formació".

Què es pot millorar?

Una de les principals mancances dels patis escolars és la falta d'ombra, que es pot generar amb arbres o arbustos, pèrgoles o tendals. També són importants els paviments, que normalment estan dominats pel ciment de les pistes esportives i algun sorral. Segons Cols i Fernàndez, és interessant que els terres no siguin plans, que tinguin desnivells que es poden crear a base de dunes. També es pot jugar amb les diferents textures, amb sorral, camins i parterres d'herba, delimitats amb còdols o troncs. La regla d'or, però, és intentar no fer res que després no es pugui mantenir.

Criatures ARA

Missatge d'agraïment: El Nou Safareig entre els premiats en la primera edició dels premis Bambini e Natura.

El Safareig - 11 de setembre del 2016

Estem infinitament agraïts per considerar El Nou Safareig premiat en la primera edició dels premis Bambini e Natura.

Contents de donar a conèixer la notícia a totes les més de tres-centes escoles que estan en aquest projecte. El premi és un reconeixement a molts mestres i famílies del nostre país que estan fent una tasca amb la comunitat educativa per millorar els espais exteriors de l'escola. Són moltes les escoles d'infantil, primària i secundària que obren noves mirades d'organització dels espais, dins i fora, trobant respostes de continuïtat amb les descobertes i interessos dels infants. Uns espais i uns entorns vius, plens de vida i d'esperança per un futur més obert cap a fora. Per trobar la natura dia a dia com a proposta visible i tangible, amb arbres, ocells, sargantanes, formigues, cargols, pedres, plantes i flors que puguin tocar, cuidar i tallar amb els seus dits. Plens de rialles d'infants que hi juguen, descobreixen, hi conviuen, oloren, toquen, pensen, pregunten. Interaccionen amb l'entorn i amb les persones.

Per què la majoria dels espais exteriors de l'escola estan erms?

El Safareig – 8 d'agost del 2015

Passejant pels nostres entorns naturals observem com creix la vegetació de forma espontània, amb poc manteniment, adaptada al medi natural i a la seva climatologia. Ens preguntem: per què la majoria dels espais exteriors de l'escola estan erms?

La bellesa, la col·locació del mobiliari i dels materials, l'ús que se'n fa.

Aquesta mirada ens fa investigar per poder gestionar els espais exteriors fent que la vegetació i altres elements naturals siguin propostes possibles i de gestió cooperada amb la comunitat educativa. El pati de l'escola és una finestra oberta que deixa entreveure, imaginar la vida d'aquell espai.

Com fer un plantejament educatiu dels espais exteriors? Sentim la necessitat de transformar l'espai exterior en un medi verd. Un jardí, com un lloc privilegiat per oferir un entorn ric de propostes. Zones diferenciades que, com a l'espai interior, permeten desenvolupar propostes diversificades. Una nova manera de fer us d'aquest espai allunyada de ser utilitzat solament com esbarjo.

Espais que suggereixin. Ordenats, amb creativitat. Provocadors per trobar respostes i necessitats de moviment, d'esports, de repòs, de silenci... Espais per llegir, fer teatre, per esculpir peces de fusta, de fang, per pintar... Espais per a la curiositat, la investigació, la intimitat, per a la tranquil·litat. Provocadors per trobar respostes i necessitats de moviment, d'esports, de repòs, de silenci...

Espais pensats per donar autonomia, responsabilitat, per escollir lliurement el que volen fer, com ho volen fer i quin temps necessitaran.

Espais per a les interrelacions de diferents edats, amb adults i altres persones que conviuen en l'espai i en el temps.

Un desig de canvi per fer del joc una eina per impulsar el desenvolupament, acollint els cent llenguatges dels infants, promovent la resolució de problemes, afavorint la gestió de riscos, fomentant el desenvolupament emocional, social, físic, creatiu i intel·lectual i les habilitats d'aprenentatge.

Hem confeccionat aquest document amb l'article de Raquel Font publicat al suplement Criatures del diari ARA, el dissabte, 3 de setembre del 2016. Tracta sobre la transformació dels patis de l'escola, realitzada en algunes escoles, promoguda per Carme Cols i Pitu Fernàndez, mestres jubilats, que actualment viuen a cal Simon, a Torrelles de Llobregat.

Ho hem complementat amb un parell de notes informatives i algunes fotografies del web "El Nou Safareig. L'espai exterior de l'escola com a espai educatiu".

La primera informació recollida del web fa referència al premi de reconeixement donat a El Nou Safareig.